

Utrecht, Silo 11 november 2012

Thema: 'Op zoek naar de 'ware Jacob''

Schriftgedeelte: Genesis 32: 2-21; 23 - 33

Gesprek vooraf

We weten allemaal wel wat de uitdrukking 'op zoek naar de ware Jacob' betekent: *'iemand's ideale liefde'; 'de man die we moeten hebben'; 'iemand die het beste bij me past'*.

Iets moeilijker wordt het wanneer we de herkomst van de uitdrukking proberen te achterhalen. Het kan slaan op aartsvader Jacob, maar ook op de discipel Jacob, het meest waarschijnlijk is echter, dat het oorspronkelijk betrekking had op Jozef, de man van Maria. Een uitdrukking met een schimmig verleden, maar met een duidelijke betekenis in het heden: de naam staat ergens voor. Je kunt iemand daarmee als het ware 'benoemen'. Hij krijgt dan met de naam ook de betekenis en het verhaal, dat daarbij hoort mee. Zijn leven lang.

In de Bijbel heeft de naam ook iets van een 'benoeming' en krijgt daarmee ook een functie. Namelijk om ervoor te zorgen, dat iets of iemand niet vergeten wordt. Zo kunnen gebeurtenissen, een plaats of een persoon een naam krijgen, die blijvend aandacht vraagt voor de betekenis ervan. Zo krijgt een steenhoop de plaatsnaam 'Gilgal' (= 'stenenhoop') om niet te vergeten dat daar de Israëlieten de Jordaan overstaken naar het land Israël.

De Bijbel staat vol van namen, met een achterliggende betekenis en een verhaal.

Als wij op zoek gaan naar de 'ware Jacob', waar zoeken we dan precies naar? Wie is die 'ware Jacob' in het verhaal van de Bijbel? En wat heeft dat ons te zeggen?

Het is meestal gemakkelijker om de term 'ware Jacob' toe te passen op een ander, maar wat gebeurt er als we hem ook toepassen op ons zelf? Wie is de 'ware Jacob' in jezelf?

Overdenking

Op zoek naar de 'ware Jacob' in de Bijbelse verhalen over Jacob. Dat zegt ook iets over het zoeken in Bijbelverhalen naar dat wat 'waar' is. Dus ook naar dat wat waar is over God. Het is een zoeken naar de 'ware God'.

Bij een wandeling in de verhalen over Jacob komen we hem tegen als het prototype van de mens, met alle trekjes, die wij van de mens herkennen:

- Hij redt het net niet om de eerste te zijn (dat was Ezaü)
- Hij haalt zoveel mogelijk naar zichzelf toe (denk aan de schapen en de geiten bij Laban)
- Zijn hachje staat bovenaan (kijk maar naar dit verhaal)

De naam 'Jacob' betekent in eerste instantie 'hielvasthouder' (hij hield de hiel van Ezaü vast bij zijn geboorte). Later heeft die naam de betekenis gekregen van 'hielenlichter', oplichter. Hij was een bedrieger, lafaard (op de vlucht), slimme overlever, onderhandelaar met God (NB over beloftes, die hij op onrechtmatige wijze verkregen had. Een soort 'witwassen' dus, niet met geld maar met Gods beloften) .

Kortom herkenbaar als mens, die het moet redden op deze wereld, passend bij het evolutieverhaal.

En toch...

Als je de vraag stelt, waar God blijft in dit verhaal, begint het bij de angst van Jacob. De angst voor zijn eigen hachje. Hij heeft alles goed voor elkaar, alles goed uitgekend en uitgerekend,

zodat hij eventueel zelf nog kan ontsnappen. En toch is daar die angst... Angst waarvoor? Voor de confrontatie met Ezau, de confrontatie met zijn eigen handelen in het verleden, ja de confrontatie met zichzelf en zijn leven...

Hij is in zijn eentje. En in het donker kom je jezelf tegen, in de gedaante van een onbekende ander. Iemand die bedreigend is. Jacob gaat het gevecht aan. De strijd staat in het begin in het teken van overleven. Er is sprake van gelijkwaardigheid, want de strijd eindigt onbeslist: er is geen winnaar!

En toch...

Het is niet voldoende voor Jacob om vertrouwen te hebben in zijn toekomst.

Hij heeft behoefte aan de zegen van die ander. En dat is de kern van het verhaal. Het wordt ervaren als een overstijgende ontmoeting, die Jacob 'benoemt' als ontmoeting met God: Pniël (= 'aangezicht van God'). Het mag niet een eenmalige ervaring zijn, zoals bij een schietgebedje, dat je achteraf soms zo snel mogelijk zou willen vergeten.

De vraag om een zegen van de ander, die niet meer bedreigend is, maar die je zegent door met je mee te gaan.

Dat moet niet vergeten worden.

'*tenzij Gij mij zegent*' betekent in zijn kern 'ik heb u nodig, en kan zonder u niet verder'.

De zegen met de hand op de heup (eigenlijk onder de heup en daarmee het nageslacht erbij betrekkelijk), zowel letterlijk met de pijn aan zijn heup, als ook figuurlijk met de benoeming van 'Israël' als nieuwe naam. Als blijvende herinnering voor de rest van zijn leven. Als kracht om uit te putten, als spiegel om in te kijken. En wij mogen meekijken in die spiegel.

De naam 'Israël' betekent 'strijder met God'. Er is bij Jacob (en bij wie niet) altijd sprake van 'strijd met God'. Oftewel er is altijd sprake van een strijd tussen het verhaal van de mens ('overleven') en het verhaal van God ('zingeven'). Dat geldt niet alleen voor het verleden, maar net zo goed voor de toekomst. Met de geruststelling, dat daar waar die strijd is, ook de ander (o.a. God) in beeld is.

De 'ware Jacob' komt in zicht via de strijd in de nacht. De strijd tussen het verhaal van de mens en het verhaal van God.

Een strijd in het leven van Jacob, waarbij overigens de mens kan winnen...!

Maar dan wel ten koste van de zegen...!

De 'ware Jacob' laat zien, dat hij ondanks alles, niet kan zonder de zegen van de ander.

Voor mij is dit een sleutelverhaal voor wat het geloof in God betekent voor de mens.

Het gaat om een strijd tussen het basisverhaal van de mens (Paulus noemt dat 'het vlees', je zou ook kunnen zeggen 'het evolutieverhaal') en het verhaal van God (Paulus noemt dat 'de geest', je zou het ook kunnen noemen 'herscheping'). Je kunt dat zien in de wijze waarop naamgeving en beeldvorming plaatsvindt:

- De aarde kun je benoemen als 'bronnen van rijkdom' en 'bezit' of als 'geschenk' of 'te leen van je kinderen'.
- De mens (de ander) kun je benoemen als middel om je doel te bereiken, of als naaste, medemens. De 'torenbouw van Babel' tegenover de ontdekking van 'naastenliefde'.

Het gaat dus om de twee verhalen, die herkenbaar zijn: het verhaal van de mens en het verhaal van God.

Er komt verwarring, wanneer die twee verhalen door elkaar heen gaan lopen. Of anders gezegd: wanneer het verhaal van God gebruikt wordt voor de eigen doeleinden van de mens (dus in dienst van het overlevingsverhaal van de mens). Daarvan zijn er legio voorbeelden in onze (kerk|)geschiedenis te vinden. En misschien ook wel in ons eigen leven.

Het geeft uiteindelijk geen vertrouwen, zoals we ook zien in het verhaal van Jacob. De naam 'Israël' blijft echter niet alleen verbonden met Jacob, maar wordt ook de naam van het volk: 'Israël'. Heel toepasselijk: een volk altijd in strijd met God en met mensen. Tot op de dag van vandaag. Een strijd waarbij het verhaal van de mens kan winnen, maar dan wel ten koste van de betekenis van het (samen)leven, zoals bedoeld door God.

De 'ware Jacob': strijder met de bedreigende ander, met de behoefte aan de zegen van diezelfde ander. Een onbenoemde ander, uiteindelijk ook te zien als een strijd met zichzelf... Dit wordt door hem ervaren als een overstijgende ontmoeting met God.

Ik herken dat.

Ik ervaar dit verhaal ook voor mezelf als een kernverhaal in het zoeken naar de waarheid in het verhaal van God.

De 'ware' God, de 'ware' Jacob, de 'ware' kerk, de ware 'Piet'(of vult u maar in). Ik denk daarbij aan alle schietgebedjes, maar ook gebeden waarin ik God voor mijn karretje wilde spannen...

Een strijd, die vaak begint in het teken van overleving, maar die kan eindigen als een overstijgende ontmoeting met die ander, met het ontvangen van de zegen. Waar de bedreiging van die ander wegvalt, waar de ander ontdekt wordt als naaste, vriend, en metgezel.

Wie is die ander? Je kunt hem op afstand houden met een etiket: 'de Bijbel', de 'allochtoon', 'de gemeente', maar het gaat hier om iets, dat veel dichterbij komt: 'de dingen waar het eigenlijk om gaat in het leven', 'de kwetsbaarheid, die jou onderuit kan halen', 'negatieve ervaringen in het leven', 'ziekte', 'dood'... Vul maar in: allemaal bedreigingen voor het leven, dat jij zo graag zou wensen.

In het donker, in je eentje kom je de bedreiging tegen, en vindt het gevecht vaak plaats. En daar kan ook de ontdekking zijn, dat je niet zonder die 'ander' kunt. Dat het geen bedreiging hoeft te zijn. Dat er iets overstijgends plaatsvindt, namelijk dat God erbij is in die strijd. Hij zoekt de mens, en wil de zegen geven. Juist vanuit dat wat bedreigend is. Het is een belofte voor heel het leven, met alles erop en eraan. Inclusief de strijd... maar wel een die te voeren is. Die strijd is ook te ontdekken in de ontmoeting met het verhaal van Jezus, die het verhaal van God zichtbaar en tastbaar heeft gemaakt en zijn naam daaraan verbonden heeft. Opdat het door alle eeuwen heen niet vergeten wordt. Zijn naam en het verhaal van God, dat daar bij hoort.

De 'ware Jacob' in jezelf wordt uitgenodigd zich te herkennen in die strijd om te ontdekken, dat hij niet zonder die ander(e kant van zichzelf) en zijn zegen (Nabijheid) kan...

Piet Brongers

Gedicht

Liefde na liefde

Er komt een tijd
dat je opgetogen
jezelf zal begroeten als je aankomt

bij je eigen deur, in je eigen spiegel,
en elk zal glimlachen bij de begroeting van de ander

en zeggen, ga zitten. Eet.

Je zult de vreemdeling weer liefhebben die je zelf was.

Geef wijn. Geef brood. Geef je hart terug
aan zichzelf, aan de vreemdeling die al je hele leven

van je houdt, maar die jij negeerde
voor een ander, die jou door en door kent.
Pak de liefdesbrieven van de boekenplank,

de foto's, de wanhopige krabbels,
pel je eigen beeltenis van de spiegel.
Ga zitten. Geniet van je leven.

Derek Walcott